

TÜRKİYE'DE DİNLEME EĞİTİMİNİN GELDİĞİ NOKTA (2017-2019 YILLARI)¹

CURRENT SITUATION OF LISTENING EDUCATION IN TURKEY (BETWEEN 2017-
2019)

Bahar DOĞAN KAHTALI

Dr. Öğr. Üyesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve
Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İnönü
Üniversitesi, Malatya/Türkiye.
Asst. Prof. Dr., Education Faculty Turkish and
Social Sciences Education Department, Inonu
University, Malatya/Turkey.
bahar.dogan@inonu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-6184-2306

Bahadır OĞUZ

Türkçe Öğretmeni, Samsun Rotary Kulübü
Bilim ve Sanat Merkezi, Milli Eğitim Bakanlığı,
Samsun/Türkiye.
Turkish Teacher, Samsun Rotary Club
Science and Art Center, Ministry of Education,
Samsun/Turkey.
bahadir.oguz2@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3585-4255

Nesibe TAŞKIN

Öğretim Görevlisi, Türkçe Öğretimi Uygulama
ve Araştırma Merkezi (TÖMER), Gaziantep
Üniversitesi, Gaziantep/Türkiye.
Lecturer, Turkish Teaching Research and
Application Center (TOMER), Gaziantep
University, Gaziantep/Turkey.
ntaskin@gantep.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-1004-7350

Cihan CAYHAN

Türkçe Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı
Turkish Teacher, Ministry of Education
dilcicahanc@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8910-1198

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.775002

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 02.08.2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 28.10.2020

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Kahtalı Doğan, B., Oğuz, B., Cayhan, C. &
Taşkın, N. (2020). Türkiye'de Dinleme Eğitiminin Geldiği Nokta (2017-2019 Yılları). *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(4), 645-663.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

¹ Bu çalışma 23.02.2020 tarihinde Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu'nda (USVES) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz: İletişim tüm boyutlarıyla ele alındığında dildeki dört temel beceride kendisine yer bulur. Bu beceriler sırasıyla dinleme, okuma, konuşma ve yazmadır. Söz konusu çalışmada bireyin edindiği ilk dil becerisi olan ve yıllardır göz ardı edildiği düşünülen dinleme becerisi ele alınmıştır. Bu araştırmada 2017 yılından 2019 Aralık ayına kadar olan dinleme ile ilgili makaleler araştırılmış ve toplamda elde edilen 42 makale incelenmiştir. Bu makaleler; yıl, konu, örneklem ve yöntem bakımından kategorize edilip çeşitli yorumlar yapılmıştır. Yapılan araştırma nitel bir çalışma olup doküman inceleme yöntemiyle şekillenmiştir. Doküman incelemeyle elde edilen veriler içerik analizi yapılarak sınıflandırılmıştır. Araştırmaya konu olan makaleler Google Akademik, Dergipark ve YÖK Akademik veri tabanlarından elde edilmiştir. Bu veri tabanlarında arama yapılırken sadece “dinleme” anahtar kelimesi kullanılmış ve çıkan sonuçlardan sadece Türkçenin ana dili eğitimiyle ilgili olan makaleler araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi ve ilkökul çağında dinleme ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Dinlemenin bireyde edinilen ilk beceri olduğu bilindiğinden bu sonuç oldukça düşündürücüdür. İncelenen makalelerde en çok ele alınan konu, dinlemede yöntem-tür ve tekniklerdir. Söz konusu çalışmalarda en fazla nicel yöntem kullanılmıştır. Elde edilen çalışmaların örneklem grupları incelendiğinde çalışmaların daha çok ortaokul öğrencileriyle yapıldığı görülmüştür. Bu veriler ışığında dinleme becerisinin daha kapsamlı şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dinleme Eğitimi, Ana Dili Öğretimi, Dinleme Becerisi

Abstract: Considering all aspects of communication, it finds itself in four basic skills in the language. These skills are listening, reading, speaking and writing, respectively. In this study, the listening skill, which is the first language skill that the individual acquired and which is thought to be ignored for years, is discussed. In this study, articles on listening from 2017 to December 2019 were researched and 42 articles in total were examined. These articles are; categorized in terms of year, subject, sample and method and various comments were made. The research conducted is a qualitative study and was shaped by the document review method. The data obtained by document analysis are classified by content analysis. The data were obtained from Google Scholar, Dergipark and Yök Academic databases. Only the keyword "listening" was used in the research. As a result of the research, it has been determined that studies about listening in preschool and primary school age are very few. This result is very thought provoking because listening is known to be the first skill acquired in the individual. The most discussed topic in the articles examined is method-type and techniques in listening. The quantitative method was used the most in these studies. When the sample groups of the studies obtained were

examined, it was seen that the most studies were conducted with secondary school students.

Keywords: Listening Education, Native Language Education, Listening Skills

GİRİŞ

Dilin toplum yaşamındaki önemli görevlerinden biri kişiler arasındaki iletişimi sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmektir. Sağlıklı bir iletişimin kurulmasında dört temel dil becerisi içerisinde dinleme becerisi, diğer dil becerilerine de kaynaklık etmektedir. Dinleme, dil becerileri içinde en çok kullanılan dil becerisidir. Bireyler günlük iletişim aktivitelerinde ortalama %9 yazma, %16 okuma, %30 konuşma, %45 dinleme becerilerine başvurmaktadır (Feyten, 1996; Akt: Yaman, 2015: 310). Brownell, (2013) dinleme becerisinin akademik ve günlük hayatta diğer dil becerilerinden daha fazla kullanıldığını buna rağmen dinleme öğretiminin çok geç başladığını ifade etmektedir. Duker’e (1971) göre öğrenciler okul ve çevre yaşantılarında dinleme becerisini okuma becerisinden daha çok kullanmaktadır.

Eğitim öğretimde ve sosyal yaşamda yaygın olarak kullanılan dinlemeyi; Özbay (2005) konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği iletiyi doğru olarak anlayabilme etkinliği olarak tanımlamakta, MEB (2006) ise iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biri olarak verilen iletiyi doğru bir şekilde anlama, yorumlama ve değerlendirme becerisi olarak belirtmektedir. Keçik ve Uzun’a (2004: 111) göre dinleme, sözsel bir girdiyi anlama ve yorumlama sürecidir.

Dinleme yaşamın birçok alanında- eğitim ve öğretimde, kültürel etkinliklerde- kullanılmaktadır. Radyo ve televizyon programları, tiyatrolar, konferanslar, konserler bu çağın insanın en çok dinlediği ve seyrettiği etkinlikler arasındadır (Yorulmaz, 2009). Gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte insanlar bir araya daha kolay hâle geldiği için dinlemenin kişiler arası, gruplar arası ve kitleler arası iletişimdeki rolü hayatın ekonomik, politik, sosyal ve bilişsel alanlarında önem kazanmıştır (Wolvin ve Coakley, 1996; Akt: Doğan, 2019: 71). Wolvin ve Coakley’in dinleme için ifade ettiği alanlar İnternet ve bilgisayar teknolojisinin yaygınlaşması ve bu alanda meydana gelen gelişmeler çerçevesinde değişmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu değişimle birlikte dinleme/izleme materyallerine podcastler, videolar vb. çoklu medya uygulamaları dâhil olmuştur. Kemiksiz (2017) de kitle iletişim

araçlarının yaygınlaşmasıyla dinlemenin günlük yaşamın her anında ihtiyaç duyulan bir beceri hâline geldiğini belirtmektedir. Bireyin yaşamında bu denli öneme sahip olan dinlemenin farkına varılmalı, sorunları tespit edilip bunlara çözümler üretilmelidir.

Dinleme becerisinden 1924 programında herhangi bir şekilde bahsedilmemekte, 1929, 1938, 1949, 1962 Türkçe programlarında ise sözcük düzeyinde bahsedilmekte, dinleme bir dil becerisi olarak programlarda yer almamaktadır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012). Dinleme becerisi ilk defa 1981 Türkçe öğretim programında bir beceri olarak yer almakta ancak dinleme becerisinin uygulanması ile ilgili bilgiler bulunmamaktadır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012). Dinleme, 2005 ve sonrası programlarda ayrıntılı şekilde bir dil becerisi olarak programlara girmiştir. 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda dinleme becerisi dinleme/izleme başlığı altında yer almaktadır. Programın özel amaçlar bölümünde dinleme ile ilgili “dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi”, “okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması” ifadeler geçmektedir. 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda dinleme becerisine yönelik 5, 6, 7 ve 8. sınıflara yönelik 52 kazanım bulunmaktadır (MEB, 2019). Ayrıca “Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir.” ve “Medya metinlerinin hedef kitleleri ve amacının sorgulanması sağlanır” gibi kazanımlarla toplum yaşamını etkileyen teknoloji, öğrenme ortamlarına aktarılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda güncel programlarda; dinleme becerisine verilen önemin arttığı, dinleme becerisinin bir dil becerisi olarak yer aldığı, dinleme kazanımlarının programlarda ayrıntılı bulunduğu ve dinleme becerisinin teknolojik gelişmeleri de içeren bir yaklaşımla ele alındığı görülmektedir.

Dinlemenin öneminin farkına varılması (Kemiksiz, 2017) ve dinleme becerisinin programlarda daha detaylı, günceli yakalayacak şekilde işlenmesi dinleme becerisi ile ilgili yapılan çalışmalara ilgiyi arttırmıştır. Bu kapsamda dinleme ile ilgili yapılan çalışmaları değerlendiren çok sayıda araştırma bulunmamaktadır. Doğan ve Özçakmak (2014) dinleme becerisi ile ilgili 1998-2013 yılları arasında yer alan yüksek lisans ve doktora çalışmalarını ele almışlardır. Söz konusu çalışmada 39 yüksek lisans ve 10 doktora tezi yapıldığı yıl, üniversite ve enstitü, tür, hedef kitle ve konu değişkenleri açısından değerlendirilmiştir. Topçuoğlu, Ünal ve Özer (2014) dinleme ile ilgili

kitapları, makaleleri, bildirileri, yüksek lisans ve doktora tezlerini tespit ederek bir kaynakça çalışması ile alana katkı sunmuşlardır. Kemiksiz (2017) ise dinleme ilgili yazılan 150 makaleyi; yılı, yazar sayıları, türleri (özgün veya tezdendir/bildiriden üretilmiş), dil becerisi alanları, örneklem/çalışma grupları, araştırma türleri ve konuları açılarından ele alarak betimsel bir çalışma yapmıştır. Son olarak Kardeş, Çetinkaya ve Kaya (2018) da dinleme/izleme alanına yönelik 2005-2017 yılları arasında yazılmış makale, yüksek lisans ve doktora tezlerinin sınıflandırmasını yapıp bu çalışmaların eğilimlerini belirlemeye çalışmışlardır.

Alanda dinleme becerisi ile ilgili yazılan tezleri, makaleleri ve diğer çalışmaları değerlendiren çalışmalar, betimsel olup içerik analizine dayanmaktadır. Ancak dinleme becerisi üzerine yapılan çalışmalardan hareketle dinleme becerisinin güncel ve genel sorunlarının tartışıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çerçevede 2017-2019 döneminde dinleme becerisi üzerine yazılan makalelerden yola çıkılarak dinleme becerisinin sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma aynı zamanda Kardeş ve diğerlerinin (2018) 2005-2017 yılları arasında yazılmış makale, yüksek lisans ve doktora tezlerini inceledikleri araştırmayı tamamlayıcı nitelikte olması bakımından da önemlidir.

Bu çalışmada şu problemlere ait cevaplar aranmıştır:

- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan bölümde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan bölümde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin örneklemelerinin dağılımı nasıldır?
- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan bölümde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan bölümde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin konularına göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; çalışmanın modeli, veri toplama, verilerin analizi ve çalışmanın sınırlılıkları hakkında bilgiler yer almaktadır.

ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma nitel bir çalışma olup doküman inceleme yöntemiyle şekillenmiştir. Doküman incelemeyle elde edilen veriler içerik analizi yapılarak sınıflandırılmıştır. Çeşitli kaynaklarda bulunan iletilerin analiz edilebilmesi için materyallerin kategoriler, sınıflamalar ya da işaretler yoluyla düzenlenmesi gerekir (Büyüköztürk vd., 2010: 269).

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmaya konu olan makaleler doküman inceleme yoluyla Google Akademik, Dergipark ve Yök Akademik veri tabanlarından elde edilmiştir. Bu veri tabanlarında arama yapılırken sadece “dinleme” anahtar kelimesi kullanılmış ve çıkan sonuçlardan sadece Türkçenin ana dili eğitim ve öğretimiyle ilgili olan makaleler araştırmaya dâhil edilmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ve yabancı dil öğretiminde dinleme çalışmaları veri toplama aşamasında elenmiştir.

Bu araştırmada zaman sınırlamasına gidilerek 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme becerisi ile ilgili yayınlanan makaleler incelenmiştir. 2017 öncesi yayınlar için Kardeş ve diğerlerinin (2018) çalışması alana katkı sağladığı düşünüldüğü için 2017 ve sonrası tarihler dikkate alınmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde tümdengelimsel içerik analizi kullanılmıştır. Tavşancıl ve Aslan’a (2001) göre içerik analizi, materyallerin nesnel ve sistemli olarak incelenmesini sağlayan bilimsel bir yaklaşımdır. Tümdengelimsel içerik analizi ise araştırmada kullanılacak yapılandırılmış bir sınıflama matrisi oluşturularak elde edilen verilerin kategorilere göre ayrı ayrı kodlanmasıdır (Elo ve Kyngas, 2008). Bu çalışmada tümdengelimsel içerik analizi kullanılarak kapsamlı ve güvenilir bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan analizler sonunda ulaşılan bulgular araştırmanın problem sorularına bağlı kalınarak ayrı başlıklar hâlinde çalışmanın Bulgular bölümünde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın problemine göre incelenen makaleler sonucunda elde edilen veriler aynı zamanda

makalenin yazarları da olan dört farklı alan uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzmanların görüş birliğiyle örneklem, çalışmanın yöntemi ve konularına ilişkin bulgular ortaya konmuştur. Böylelikle çalışmanın güvenilirliği sağlanmıştır. Ardından bu bulgular tablolar hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemlerine ait bulgular grafikler hâlinde sunulacaktır.

- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir.

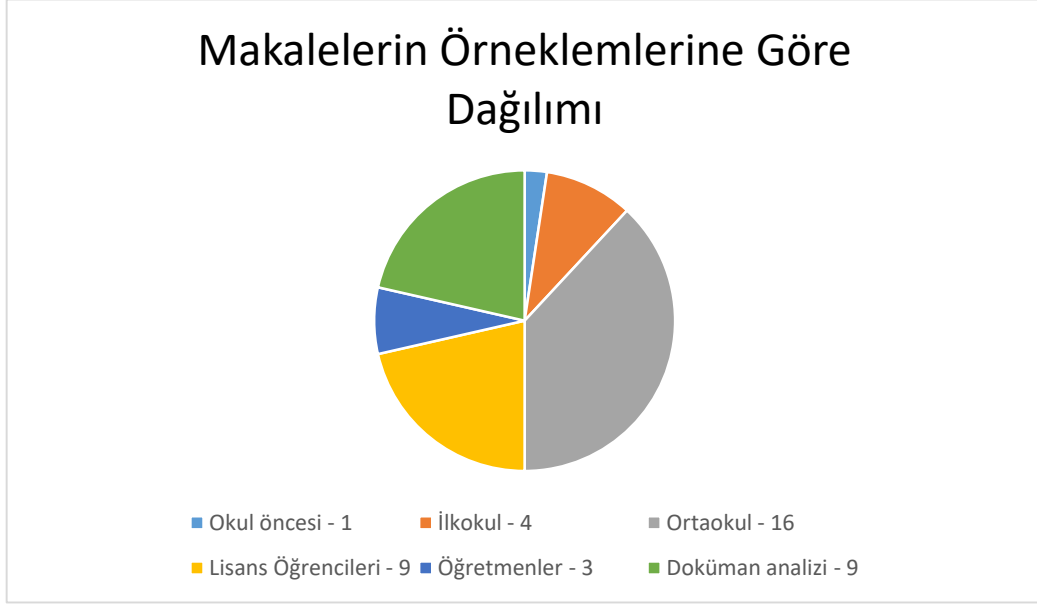

Şekil 1. 2017-2019 Yılları Arasında Dinleme ile İlgili Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 1’e göre 2017-2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış 42 makalenin 17’sinin 2017 yılında hazırlandığı görülmektedir. 2018 yılında 11 makale ve 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde de 14 makale tespit edilmiştir.

- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin örneklem grubuna göre dağılımı Şekil 2’de verilmiştir.

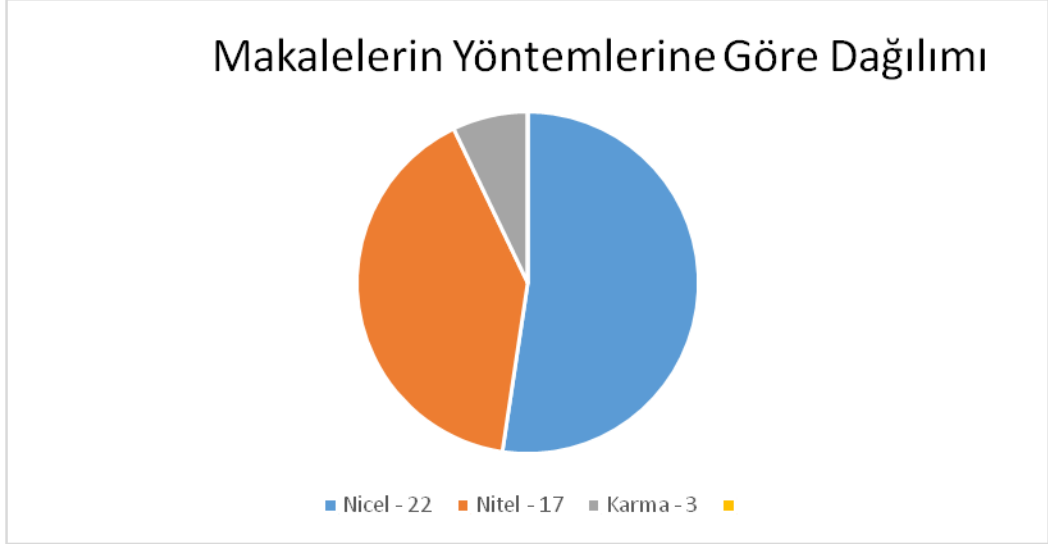

Şekil 2. 2017-2019 Yılları Arasında Dinleme ile İlgili Makalelerin Örneklemine Göre Dağılımı

Şekil 2’ye göre 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin örneklemelerine göre dağılımı incelendiğinde okul öncesinde öğrenim gören öğrencilerle yapılmış 1 çalışma, ilkokulda öğrenim gören öğrencilerle yapılmış 4 çalışma, ortaokulda öğrenim gören öğrencilerle yapılmış 16 çalışma, üniversitede öğrenim gören öğretmen adaylarıyla yapılmış 9 çalışma, Türkçe öğretmenleriyle yapılmış 3 çalışma yapılmış olduğu görülmüştür. Doküman incelemesi türünde ise 9 çalışmaya rastlanmıştır olup bu çalışmalarda tez, makale, ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ya da öğretim programları incelenmiştir. Bu zaman zarfı içinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencileriyle yapılmış bir çalışmaya ise rastlanmamıştır.

- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin yöntemlerine göre dağılımı Şekil 3’te verilmiştir.

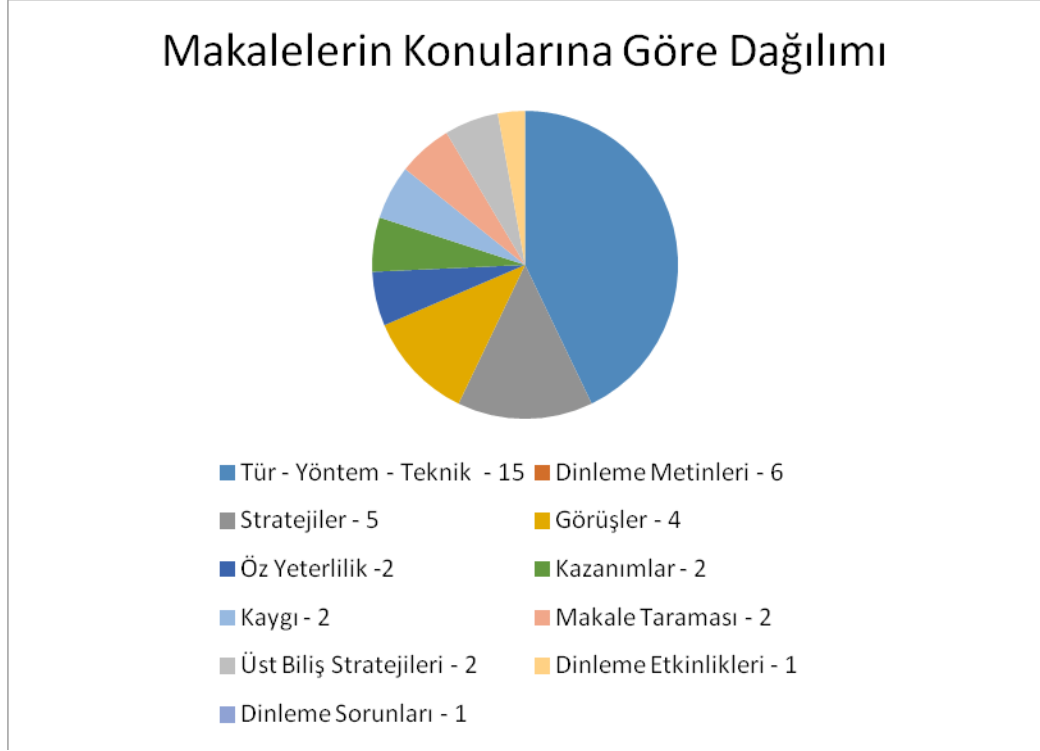

Şekil 3. 2017-2019 Yılları Arasında Dinleme ile İlgili Makalelerin Yöntemlerine Göre Dağılımı

Şekil 3’e göre 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin yöntemlerine göre dağılımı incelendiğinde en çok nicel yöntemin kullanıldığı görülmektedir. 42 çalışmanın 22’si nicel, 3’ü karma ve 17’si nitel yöntemle gerçekleştirilmiştir.

- 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin konularına göre dağılımı Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 4. 2017-2019 Yılları Arasında Dinleme ile İlgili Makalelerin Konularına Göre Dağılımı

Şekil 4’e göre 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme ile ilgili hazırlanmış makalelerin konularına göre dağılımı incelendiğinde dinleme tür yöntem teknikleriyle ilgili 15, dinleme metinleriyle ilgili 6, dinleme stratejileriyle ilgili 5, dinlemeye ilişkin görüşlerle ilgili 4, dinleme öz yeterliliğiyle ilgili 2, dinleme kaygısıyla ilgili 2, dinleme kazanımlarıyla ilgili 2, üst biliş stratejileriyle ilgili 2, dinlemeye ait çalışmaların taranmasıyla ilgili 2, dinleme etkinlikleriyle ilgili 1 ve dinleme sorunlarıyla ilgili 1 çalışma yapıldığı görülmektedir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Dinleme becerisi, diğer dil becerilerinin gelişimini etkileyen ve ana dili öğreniminde edinilen ilk beceridir. Bu nedenle dinleme becerisini konu alan çalışmaların ele alınması ve dinleme ile ilgili somut verilere ulaşılması önemlidir. 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar olan dönemde dinleme becerisi ile ilgili makalelerin araştırıldığı bu çalışmada 42 makaleye ulaşılmıştır. Makaleler konu, örneklem, yıl ve yöntem başlıklarında bir araya getirilmiş ve tartışılmıştır.

Araştırma kapsamında değerlendirilen makaleler doğrultusunda elde edilen bulgular incelendiğinde 42 makalede en çok çalışma yapılan grubun 16 makaleyle ortaokul öğrencileri olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Kardeş ve diğerlerinin (2018) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Kardeş ve diğerleri de inceledikleri araştırmalarda en çok ortaokul öğrencileriyle çalışıldığı bulgusuna ulaşmışlardır. Örneklem açısından bakıldığında ikinci sırada lisans öğrencileriyle yapılan çalışma (f:9) ve doküman analizi ile elde edilen verilerin kullanıldığı çalışma (f:9) belirtilebilir. Öğretmenlerle yapılan çalışmalar ve ilkökul öğrencileriyle yapılan çalışmaların sayısı da üçtür. 2017 yılından 2019 yılının Aralık ayına kadar yapılan çalışmalarda lise öğrencileri ile yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bulgu Kemiksiz (2017), Kardeş ve diğerlerinin (2018), Doğan ve Özçakmak’ın (2014) çalışmalarıyla benzer sonuçlar göstermektedir. Dinleme eğitiminin sürekliliğinin önemi göz önünde bulundurulduğunda lise öğrencileriyle çalışmalar yapılmamış olması da bir alanda önemli bir sorun olarak görülebilir. Dinleme eğitimi çalışmalarının lise seviyesinde eksik olması, lisans seviyesinde yapılan çalışmaların da niteliğini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca bilimin bir süreç olduğu düşünüldüğünde lise seviyesinde çalışmalar yapılmamış olması; dinleme eğitiminin değerlendirilmesi, karşılaştırılması ve analiz edilmesi konularında çalışmalar yapmak isteyen araştırmacıların sağlıklı ve güvenilir sonuçlar elde edememesine sebep olabilir. Bu çalışmadaki dikkat çekici bir sonuç da okul öncesi öğrencileri ile yapılmış sadece bir çalışmanın bulunmasıdır. Melanlıoğlu’na (2012) göre dinleme, kazanılan ilk dil becerisidir. Dinleme becerisinin gelişimi, ana dilinin ilk edinildiği yer olan ailede başlamalıdır (Emiroğlu ve Pınar, 2013; Topçuoğlu Ünal ve Özer, 2014). Maden’e (2013) göre anne karnından itibaren tüm özel yaşam alanlarında dinlemenin etkisi vardır. Dinleme becerisinin erken yaşta ve ilk edinilen bir beceri olduğu ve okul hayatına başlamadan önce de çok ciddi bir öneme sahip olduğu, geliştirilebilir bir beceri olduğu bu kadar çok vurgulanmasına rağmen örneklem grubuna ait bulgulara bakıldığında okul öncesi öğrencileriyle yapılmış sadece 1 çalışma görülmüştür. Okul öncesi dönemde yazma ve okuma alanlarıyla ilgili çalışmaların olmaması kabul edilebilir bir durum olabilir fakat dinleme becerisiyle ilgili çalışmalar daha erken dönemlerde başlayabilir. Dinleme becerisiyle ilgili yanlış öğrenmelerin önüne geçmek için bu becerinin okul öncesi dönemde daha etkili bir biçimde kazandırılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya konu olan makaleler model-yöntem bakımından incelendiğinde nicel çalışmaların sayısal açıdan fazla olduğu tespit edilmiştir. İncelenen 42 makalenin 22’si nicel, 17’si nitel ve üçü de karma yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Makalelerde nicel yöntemin daha fazla tercih edilmesi ile ilgi bu bulgu, Kemiksiz’in (2017) çalışmasında nicel yöntemlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı verisiyle paralellik gösterirken Kardaş ve diğerlerinin (2018) çalışmasında nitel yöntemlerin ağırlıklı olarak kullandığı verisiyle örtüşmemektedir. Topçuoğlu Ünal ve Özer’in (2014) araştırmasında ise çalışmaların yöntemine ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Karma yöntemlerin araştırmacılar tarafından çok fazla tercih edilmemesi de çalışmanın dikkat çeken sonuçlarından biridir. Dinleme becerisi ile ilgili nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı çalışmaların artmasının alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada yer alan makaleler konu bakımından sınıflandırıldığında üzerinde en fazla durulan konu grubunun “dinlemede tür, yöntem ve teknik” olduğu tespit edilmiştir. Kemiksiz’in (2017) “dinleme becerisini geliştirmeye çalışırken herhangi bir strateji/yöntem/teknik’in etkililiğini ölçmeye öncelik verildiğinden bu konu başlığının daha çok öne çıkması etkili olmuştur” ifadeleri bu başlığın öne çıkmasını destekler niteliktedir. Özellikle temel beceri alanlarından olan dinlemenin daha doğru bir şekilde nasıl yapılabileceğine yönelik olarak bu kategoriye daha fazla önem verildiği düşünülebilir. Kardaş ve diğerlerinin (2018) çalışmalarında ise en fazla ele alınan konunun “dinleme tutumları” olduğunu belirtilmiştir. Kardaş ve arkadaşlarının araştırmalarında 2017’ye kadar yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Geçen zaman içerisinde en fazla çalışılan konuya ilişkin verilerin değişmesi, zaman içerisinde araştırmacıların dinlemeyle ilgili farklı çalışma alanlarına yönelmesiyle ilgili olabilir.

Araştırmada dinleme metinlerine yönelik altı çalışma tespit edilmiştir. Türkçe derslerinde metin temelli öğretim yapılmasına rağmen dinleme metinlerine yönelik çalışmalara son yıllarda daha az yer verilmesi, dinleme becerisinin kazandırılmasında uygulama aşamasında yapılan çalışmaların son durumunu belirlemede de yetersiz kalındığını gösterebilir. Özellikle de 2017’de güncellenen program ile birlikte çoklu medya ortamlarının öğretime dâhil edilmesi program amaçlarında yer almışken ve bu doğrultuda da ders kitapları da güncellenmişken bu konunun daha az ele alınması dikkat çekicidir.

Çiçek ve Alcellat (2014) Türkçe ders kitaplarının işlevsel bir şekilde hazırlanması gerektiğini vurgular. Bu anlamda ders kitaplarında yer verilen dinleme metinlerinin de daha işlevsel ve faydalı olması açısından bu konuyla ilgili çalışmalara yoğunlaşabilir. Bu bağlamda dinleme etkinlikleri ile ilgili de sadece bir çalışmaya rastlanmış olması düşündürücüdür. Ders kitabı-dinleme metni-dinleme etkinlikleri gibi kavramlar dinleme becerisinin kazandırılmasında öğrenciyi aktif kılan unsurlar olduğu için bunlar üzerine daha ayrıntılı çalışmalar yapılabilir. Yıllardır dinlemenin diğer becerilere göre ihmal edildiği dile getirilirken “dinleme sorunları” ile ilgili sadece bir çalışma tespit edilmiştir. Bu konuda araştırmacıların sorunların tespitine veya çözümüne yönelik çalışmalara daha fazla yer vermeleri, söz konusu becerinin gelişiminin önünde duran engelleri kaldırmada fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

2017 yılıyla 2019 yılının Aralık ayına kadar olan zaman diliminde ortaya konmuş ana dili eğitiminde dinleme becerisiyle ilgili çalışmaların incelendiği bu çalışmada ortaya konan bulgu, sonuç ve tartışma bölümüne göre dinleme alanına ilişkin şu önerilerde bulunulabilir:

- Dinleme becerisi bireyin ilk edindiği beceridir. Bu konudaki çalışmalar diğer dil becerilerine göre çok erken dönemlerde yapılabilir. Dolayısıyla özellikle okul öncesi dönemde bu çalışmalara daha çok yer verilebilir. Dinleme becerisi ve ana dili öğretimi sadece Türkçe derslerinin konusu olarak düşünülmemeli, bu konuya daha geniş açıdan bakılmalıdır. Dinleme becerisiyle ilgili yanlış tutum ve davranışların önüne geçmek için bu becerinin erken yaşlardan itibaren dikkatli şekilde öğretilmesi gerekmektedir.
- Lise öğrencileri ile çalışmalar yapılması bu alanda araştırmalar yapmak isteyen çalışmacılara alanın bütünü görmeleri açısından fayda sağlayabilir. Bunun yanında önceki öğretim basamaklarında gerçekleştirilen dinleme eğitimi çalışmalarının desteklenmesini sağlayabilir.
- Araştırmalar kurgulanırken sadece nicel ya da nitel yöntemden ziyade karma yöntemlerle yapılmış çalışmalar faydalı olabilir. Böyle çalışmalar sadece durum tespiti yapmakla kalmayarak sorunun sebebinin de açığa çıkmasını sağlayabilir. Bu durum

literatür açısından daha sağlıklı veriler ortaya konmasına yardımcı olabilir.

- Dinleme becerisinde kullanılan tür-yöntem ve tekniklerle ilgili sayıca birçok çalışma vardır. Dil becerilerinin zihinsel yönü de düşünüldüğünde özellik üst biliş stratejileriyle ilgili çalışmaların artırılması gerekmektedir. Dil öğretimi süreç odaklı yaklaşımlarla geliştirilebilir. Bu işin zihinsel yönü dışarıda bırakıldıkça süreç odaklı bir öğretim yapmak zorlaşacaktır. Bu noktada öğrencilerin hangi üst biliş stratejilerini kullandığını tespit etmek, üst biliş stratejisi öğretimi yapmak dinleme becerisinin gelişimini sağlayacaktır.
- Bu çalışmadan hareketle söylenebilir ki dinleme eğitimi konusunda uygulamalı çalışmaların yapılması alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Not: Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar (*) ile gösterilmiştir.

- *Arıcı, A. F. & Kır, D. B. (2017). Dinlemeye Hazırlık Çalışmalarının Dinlediğini Anlamaya Etkisi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* 4(8), 265-275.
- *Arslan, A. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma Kaygıları ve Akademik Öz Yeterlik İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi* 4(3), 45-58.
- *Arslan, H., Elma, C. & Kiroğlu, K. (2017). Öğretmen Adaylarının Dinleme Becerileri İle Bireylerarası Çatışmaları Yönetme Biçimleri Arasındaki İlişki. *Journal of Human Sciences* 14(1), 609-623.
- *Ateş, M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Kaygılarının İncelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 7(19), 139-154.
- *Ayrancı, B. B. & Dumuş, G. (2017). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Dinleme/İzleme Etkinliklerine Eleştirel Bir Bakış. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 6(2), 192-216.
- *Aytan, T., Güneş, G. & Uysal, G. (2018). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Dinleme Metinlerinin Öğrencilerin Söz Varlığına Etkisi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi* 1(1), 1-11.
- Brownell, J. (2013). *Listening Attitudes, Principles and Skills*. (Fifth edition). New Jersey: Pearson Education.

- *Bıyıklı, C., Şener, A. K., Dönmezer, E. B. & Denктаş, A. (2019). Çevrimiçi Dinleme Ödevlerinin Dinlediğini Anlama Becerisine Etkisi. *Ege Eğitim Dergisi* 20(1), 37-50.
- *Bilgiç Yıldız, A. & Savaş, B. (2019). Ezop Masallarının Dinleme Becerisine Etkisi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)* 3(2), 185-208.
- *Bulut, B. & Karasakaloğlu, N. (2018). Etkin Dinleme Eğitiminin Dinlediğini ve Okuduğunu Anlama Üzerine Etkisi. *Kastamonu Education Journal* 26(5), 1407-1417.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- *Çarkıt, C. (2018). Ortaokul Türkçe Derslerinde Dinleme Becerisinin Değerlendirilme Sürecine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research* 5(27),782-2793.
- *Çarkıt, C. (2019). Türkçe Eğitiminde Eleştirel Dinlemenin/İzlemenin Önemi ve Yeri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 16, 180-193.
- *Çerçi, A. & Derman, S. (2017). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Farklı Metin Türlerini Dinlerken Aldıkları Notlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 5(2), 155-164.
- *Çetinkaya, M. & Akkaya, N. (2017). Beşinci Sınıf Ders Kitabındaki Metinlerin Dinleme/İzleme Türlerini Örnekleme Açısından Değerlendirilmesi. *Route Educational and Social Science Journal* 4(7), 322-331.
- Çiçek, M. & Alcellat, N. (2014). İlköğretim Türkçe Dersi Kitaplarındaki Türkçe Yanlıları ve Eksikler Üzerine Bir İnceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 2(4), 120-134.
- *Dedebali, N. C. & Saracaloğlu, A. S. (2017). Çoklu Ortam Uygulamalarının Altıncı Sınıf Dinleme Becerisinin Gelişimine Etkisi. *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı*, 185-208.
- *Demircan, U. & Aydın, İ. S. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme/İzleme Öz-Yeterliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Kastamonu Education Journal* 27(4), 1517-1527.
- *Deniz, K. & Keray Dinçel, B. (2019). Türkçe Öğretmenlerinin Anlama Becerilerinde Ölçme ve Değerlendirmeye Yönelik Görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 7(1), 28-64.

- *Deniz, K., Tarakcı, R. & Karagöl, E. (2019). Dinleme/İzleme Kazanımları Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi* 3(1), 18-32.
- Doğan, B. (2019). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi. (Ed.). İ. Erdem, B. Doğan & H. Altunkaya, *Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Dinleme/İzleme Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri* (69-93). Ankara: Pegem Yayınları
- *Doğan, B. & Erdem, İ. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme/İzleme Stratejileri Kullanım Sıklığı Ölçeğinin Geçerlik-Güvenirlik Çalışması/Validity-Reliability Study for the Usage Frequency Scale of Listening/Viewing Strategies in Middle School Students. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 8(1), 64-81.
- *Doğan, B. & Erdem, İ. (2018). Strateji Temelli Dinleme Etkinliklerinin Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisiyle Strateji Kullanma Düzeyine Etkisi. *International Journal of Language Academy* 6(1), 289-315
- Doğan, Y. & Özçakmak, H. (2014). Dinleme Becerisinin Eğitimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 2(2), 90-99.
- Duker, S. (1971). Relationship: Listening and Reading. In S. Duker (Ed.), *Listening: Reading 2* (65-67). NJ: The Scarecrow Press, Metuchen.
- *Duran, E. & Öztürk, E. (2018). Etkileşimli Masal Anlatım Tekniğinin Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisine Etkisi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi* 2(2), 85-103
- Elo, S. & Kyngas, H. (2008). The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107-115.
- Emiroğlu, S. & Pınar, F. N. (2013). Dinleme Becerisinin Diğer Beceri Alanları ile İlişkisi. *Turkish Studies* 8(4). 769-782
- Ercan, A. N. (2014). Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından Analizi. 7. *Uluslararası Türkçenin Eğitimi Öğretimi Kurultayı*, Muğla 19-21 Haziran.
- *Erkek, G. & Batur, Z. (2019). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Eleştirel Dinleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7(98), 375-386.

- *Eyüp, B. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Eğitimi Dersiyle İlgili Görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 8(3), 1773-1795.
- *Fidan, M. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Kullandıkları Eleştirel Dinleme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenler Yönünden İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 15, 79-98.
- *Gerez Taşgın, F. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme ve Okuma Öz Yeterlikleri İle Öğrenme Stilllerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(5), 209–222.
- *Göçer, A. & Çaylı, C. (2019). Ortaokul Türkçe Derslerinde Dinleme Becerisinin Gelişimine Yönelik Öğretmen Uygulamaları. *Trakya Eğitim Dergisi* 9(3), 456-476.
- *Güven, A. Z. & Özbilen, U. (2017). Ortaokul Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitaplarında Yer Alan Dinleme Metinlerinin Sözlü Kültür Öğeleri Açısından İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5(42), 59-66
- *Harmankaya, M. Ö. & Melanlıoğlu, D. (2017). Üstbiliş Stratejileri Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine, Dinlemeye Yönelik Tutumlarına ve Dinleme Kaygılarına Etkisi. *Electronic Turkish Studies* 12(18), 339-360.
- *Izgar, G. & Çalışkan, G. (2018). Dinleme Eğitiminde Etkin Öğrenme Yaklaşımı Üzerine Bir İnceleme. *Cumhuriyet International Journal of Education* 7(2), 495-509.
- *Kardaş, M. N., Çetinkaya, V. & Kaya, M. (2018). 2005-2017 Yılları Arasında Dinleme Eğitimi Üzerine Yapılmış Akademik Çalışmaların Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi* 2(1), 21-32.
- *Kazu, H., & Demiralp, D. (2017). Comparison of Critical Listening Proficiency of Teacher Candidates in Terms of Several Variables. *Eurasian Journal of Educational Research* 68, 81-95.
- Keçik, İ. & Uzun, L. (2004). *Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- *Kemiksiz, Ö. (2017). Dinleme Becerisi Üzerine Yazılan Makalelerin Değerlendirilmesi. *International Journal of Languages’ Education and Teaching* 5(1), 511-531.

- *Keray Dinçel, B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Dersinde Yaşadıkları Dinleme Sorunları ve Sorunların Çözümüne Yönelik Beklentileri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 7(4), 2551-2571.
- *Keray Dinçel, B. (2019). Türkçe (5, 6, 7, 8) Ders Kitaplarında Dinleme Etkinlikleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 7(1), 40-54.
- *Kırbaş, A. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Becerilerini Geliştirmede Bir Yöntem Önerisi: İş Birliğine Dayalı Öğrenme. *Ekev Akademi Dergisi* 22(76), 1-14.
- *Koç Akran, S. & Kocaman, İ. (2018). Karikatüre Dayalı Öğrenme-Öğretme Modelinin Okul Öncesi Öğrencilerin Konuşma ve Dinleme Becerilerine Etkisi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 9(2), 105-122.
- Maden, S. (2013). Niçin Dinlemiyoruz? Dinleyememe Probleminin Sosyokültürel Analizi. *TEKE Dergisi* 5(2), 49-83.
- MEB. (2006). *Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Dinleme Becerisine Yönelik Ölçme Değerlendirme Çalışmalarında Üstbilis Stratejilerinin Kullanımı. *Turkish Studies* 7(1), 1583-1595.
- *Melanlıoğlu, D. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Dinleme Becerileri Üzerine Bir Araştırma: Ders Ne Zaman Bitecek? Sıkıldım! *Dil ve Edebiyat Araştırmaları (DEA)* 20, 311-348.
- Özbay, M. (2005). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M. & Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi. *Turkish Studies* 7(1), 87-97.
- *Özkan, E., & Başkan, A. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarına Ait Dinleme Türlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi* 23(78), 175-190.

- *Öztürk, B. K. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Becerisine Yönelik Olarak Kullandıkları Üstbilis Stratejilerinin Belirlenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama* 13(1), 158-182.
- *Sevim, O. & Turan, L. (2017). Drama Etkinliklerinin 6. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme ve Konuşma Becerileri Üzerindeki Etkisi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 35, 1-13.
- *Sis, N. & Yörük, N. B. (2017). Müzikli Yaratıcı Dinleme Etkinliklerinin Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Başarı ve Tutumlarına Etkisi. *International Journal of Language Academy* 5(7), 1-16.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Topçuoğlu Ünal, F. & Özer, F. (2014). Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi ile İlgili Kaynakça Çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 3(2), 203-218.
- Yaman, Ş. (2015). Dil Öğretimi. (Ed.). N. Bekleyen. *Dinleme Becerisinin Öğretimi*. (309-332), Ankara: Pegem Yayınları.
- *Yazıcı, E. & Kurudayıoğlu, M. (2017). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Metinlerinin Öğrencilerin Seviyesine Uygunluğunun İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 5(4), 967-984.
- *Yazıcı, E. & Özden, M. (2017). Öğrencilerin Dinleme Süreçlerinde Kullandıkları Dinleme Stratejilerinin Belirlenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 5(4), 308-327.
- Yorulmaz, M. (2009). *Göreve Dayalı Öğretim Yönteminin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dinleme Becerisinde Kullanılmasının Avantajları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.